

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА ЗА 1957 ГОДИНУ

Рад у Музеју града Београда развијао се у 1957 години у два правца: унутрашњем и спољашњем, при чему је допринос Савета Музеја за успешан рад био велики и његова помоћ знатна, а, нарочито кад се тицало важнијих одлука у вези са функцијом установе, у изналажењу начина пропаганде и другог рада.

У унутрашњем раду, у немогућности, због оскудице у простору да развије што шире, преко изложбених објеката, свој пропагандни и научно-културни рад, сва пажња била је концентрисана да се према буџетским могућностима, прикупи материјал, и то онај који још недостаје, да би се у новој згради могао што боље комплексно показати историски развој нашег главног града од праисторије до најновијег доба.

У вези са овим, сва одељења Музеја наставила су рад на инвентарисању објеката, изради централне картотеке и предметног каталога. Рад се обављао у границама техничких могућности. Нека од одељења су углавном завршила инвентарисање музејских објеката, док рад на изради картотеке и каталога тече према постављеном плану.

Број музејских предмета по одељењима изгледа 1957 године овако:

Историска збирка	15.863
Културно-историска збирка	1.892
Археолошка збирка	5.731
Нумизматичка збирка	4.623
Етнографска збирка	1.801
Уметничка збирка	3.217
Библиотека	3.807
укупно:	36.934

Од тога је изложено:

Историска збирка	447
Културно-историска збирка	53
Археолошка збирка	401
Нумизматичка збирка	23
Етнографска збирка	81
Уметничка збирка	25

Укупно: 1.030

У саставу Музеја града Београда налазе се још и:

Музеј „5 Јула 1941 године“ са документарним материјалом од 185 објеката. Музеј је статичан и сви су објекти изложени.

Музеј илегалних партиских штампаја са документарним материјалом од 457 објеката, који су исто тако сви изложени. Музеј је статичан.

Музеј Томе Росандића има укупно 330 објеката: радови уметника, мајстора — вајара Томе Росандића, уметничка дела других мајстора која су била власништво Томе Росандића и личне предмете Росандићеве. Из објективних разлога Музеј у току 1957 године није могао бити отворен.

На основу решења Комисије за буџет Народног одбора града Београда од 2 фебруара 1957 године на Музеј града Београда пренети су послови и средства за издржавање Бајракли цамије у Београду, улица Господар Јевремова број 11. Старалац Бајракли цамије, Хаџиј Абдулах, решењем Народног одбора града Београда бр. 2825 од 28-II-1957 године, стављен је на располагање Музеју града Београда број 411 од 27-III-1957.

У току године Музеј града Београда добио је више објеката знатне вредности, тако:

Сл. 1 — Мала долама у којој је крштен кнез Михаило Обреновић, (Музеј града Београда)

1) Милица Ракић, супруга познатог српског песника Милана Ракића, поклонила је Музеју града Београда седам уметничких слика, радове своје сестре покојне Видосаве Ковачевић, сликарка, ћерке Јубе Ковачевића.

2) Д-р Милан Главинић, пензионер из Београда, Космајска број 41, поклонио је Музеју града Београда:

а) седам предмета — списка из заоставштине свога оца Косте Главинића, дугогодишњег претседника Београдске општине;

б) дупликат писма Косте Главинића о поклону који је овај учинио Музеју града Београда 1937 године;

в) позивницу Главног просветног савета из 1926 године.

3) Д-р Олга Бојовић, лекар Инфективне клинике из Београда, поклонила је Музеју града Београда једну кутију — ручни рад из Бањичког логора. Кутију је другарица Бојовић добила у логору

на Бањици од своје другарице Заге, која је тамо стрељана.

4) Д-р Вида Јацка из Прага поклонила је Музеју града Београда четири оригиналне фотографије и тринаест разгледница, односно дописних карата. Фотографије претстављају краља Милана, краљицу Наталију и друге истакнуте личности из наше историје Обреновићевског времена, а разгледнице показују слике старог Београда.

5) Дирекција Београдског сајма поклонила је Музеју града Београда дванаест разних фотографија Београдског сајмишта.

Са своје стране Музеј града Београда поклонио је Музеју Првог српског устанка у Топчидеру по његовој жељи фото-копију извештаја проте Михаила Пејића из Земуна упућеног митрополиту Стратимировићу, у коме се говори о убиству Београдског везира Мустафа паше. Извештај потиче из 1801 године (16 децембра).

Музеј града Београда је у циљу сарадње и пропаганде са сродним установама вршио у току 1957 године позајмиче музејског материјала. Тако је:

1) Месеца маја 1957 године позајмио Историском архиву Београда десет стarih гравира за изложбу докумената из деветнаестог и двадесетог века. Изложба је отворена крајем маја 1957 године у просторијама Историског архива Београда, улица Васе Чарапића број 20.

2) Месеца јула 1957 године уступљено је Народном музеју у Зрењанину девет уметничких слика, радови Уроша Предића, за изложбу коју је овај Музеј приредио поводом сто година од рођења Уроша Предића.

3) Удружењу ликовних уметника Србије позајмљене су две слике Јована Бијелића: *Предео из Жаркова* и *Портрет дечка*, за изложбу Јована Бијелића коју је УЛУС приредио у Београду у времену од 8 до 18 октобра 1957 године.

4) На молбу Савета за културу НР Босне и Херцеговине позајмљена је 21 октобра 1957 године слика Јована Бијелића *Предео из Жаркова*, за ретроспективну изложбу овога истакнутог уметника која је отворена у Сарајеву.

5) Ристи Стијовићу, вајару, позај-

мљена је његова скулптура *Индиска играчица* — дрво, за самосталну изложбу у Чачку, у времену од 16 до 27 новембра 1957 године.

6) На молбу Модерне галерије из Јубљане, позајмљене су професору Лојзе Долинару, академском вајару, његове скулптуре у бронзи: *Седећи акт* и *Аутопортрет*, за самосталну изложбу која ће бити отворена у Јубљани.

Сл. 2 — Дрвени тањир који је резала Варвара Шишкина своме куму Илији Гарашанину

7) На молбу УЛУС-а позајмљена је биста Јована Цвијића, рад вајара Марка Брежанина, за комеморативну изложбу овог уметника, коју је на дан 11 децембра 1957 године Удружење ликовних уметника Србије отворило у својим изложбеним просторијама.

8) Атеље-у 212 у Београду, Моше Пијаде број 29, позајмљено је за време од 6 до 15. децембра 1957 године шест уметничких слика Паје Јовановића, за изложбу овог истакнутог уметника, коју је Атеље 212 приредио у својим просторијама поводом његове смрти.

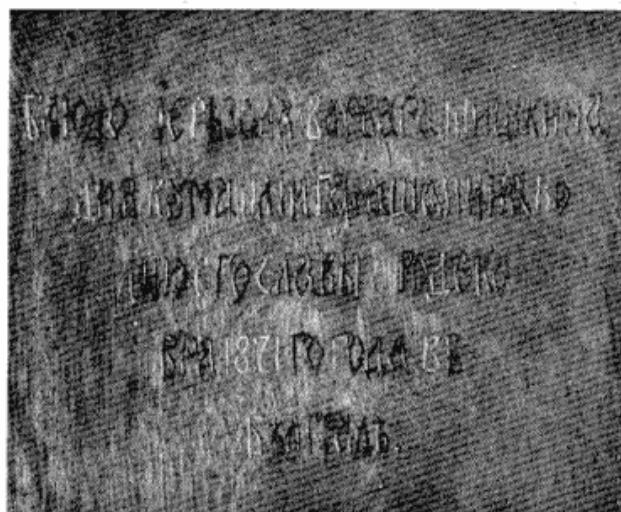
9) Музеју примењене уметности у Београду, Вука Карадића број 18, позајмљени су судови од керамике за демонстрирање при предавању о словенској керамици.

У 1957 години Музеј града Београда извршио је две размене музејских објеката, и то:

- 1) Са Црквеним музејом Српске православне цркве; и

- 2) Са Перишом Милићем, академским вајаром из Београда.

По првој размени, Музеј града Београда предао је Музеју Српске православне цркве једну икону — триптих на дрвету (копија с краја XVIII века) у замену за две литографије: *Изглед Београда — XIX век* и *Пројект споме-*

Сл. 3 — Натпис на задњој страни дрвеног тањира. Музеј града Београда

ника кнезу Михаилу Обреновићу —XIX век.

По другој размени, Периши Милићу дата је биста *Моја мајка*, његов рад из 1919 године (бронза), у замену за плаштету *Мала Београђанка*, такође његов рад само из доцнијег времена.

Обе ове размене одобрио је Савет Музеја града Београда на своме X састанку од 22. фебруара 1957 године.

Музеј града Београда одржавао је током целе године многе везе и сарађивао са низом установа — научних, културно-просветних и других, као и са већим бројем научних, културних, политичких и јавних радника, и врло често са студентима београдских факултета, указујући им помоћ било саветима, било научном грађом.

Музеј је указивао помоћ свима онима који су се у том циљу обраћали. Набрајање свих тих установа и поје-

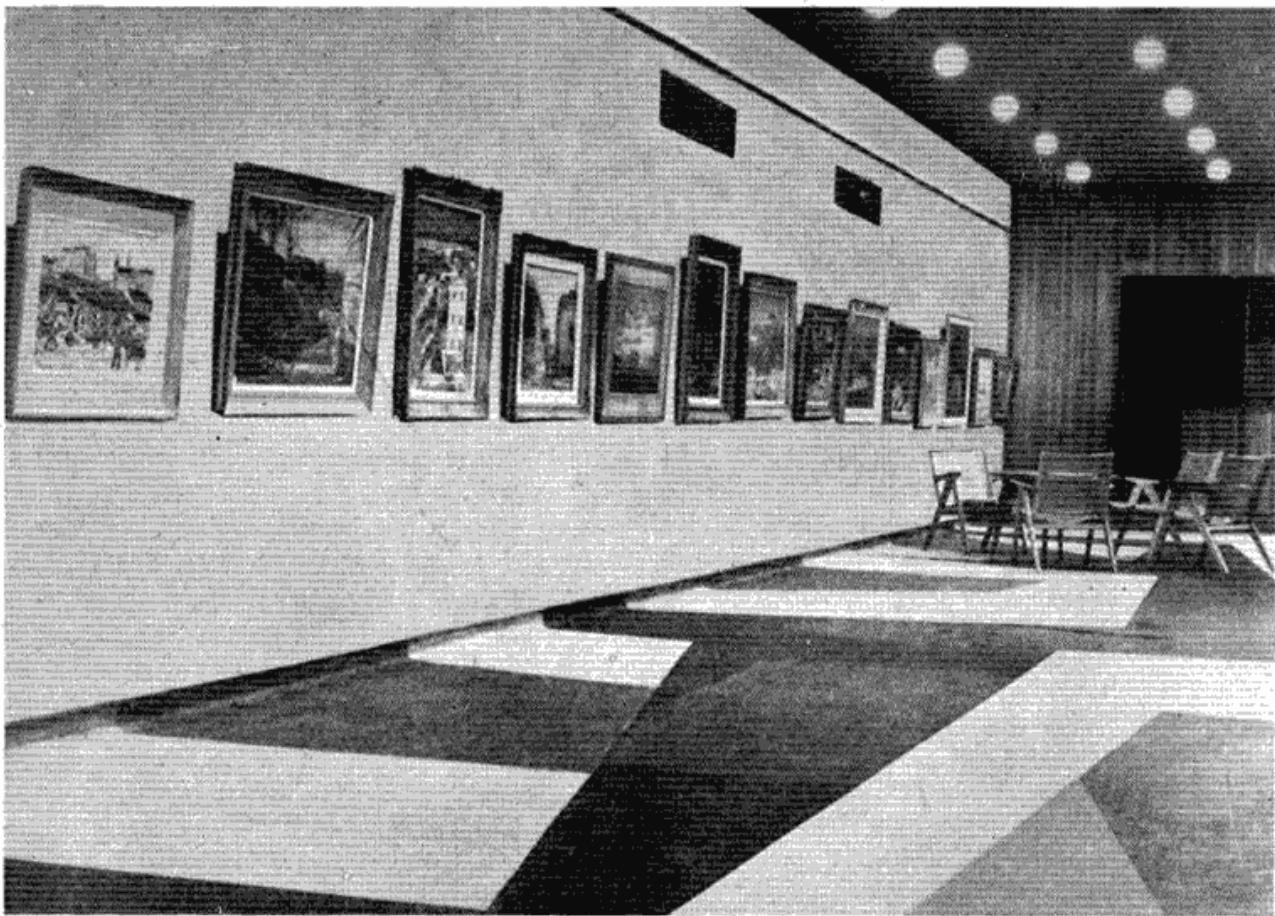
динаца заузело би много места, па сматрамо да ће бити сасвимовољно да наведемо само неколико имена. То су предузећа: *Борба*, *Политика*, *Вечерње новости*, *Народна Армија*, *Вјесник у сриједу*, затим филмска предузећа: „Славија“, „Авала“, „УФУС“, „Застава“ и други. Њима је стављен на располагање свак материјал који имамо за снимање документарних филмова: Ђура Јакшић, Ђорђе Крстић, Петар Добровић, Паја Јовановић, Моша Пијаде и тако даље.

Између Музеја града Београда и других музеја у Београду и унутрашњости постојала је блиска сарадња и она се огледала у низу позајмица музејског материјала, размени публикација, указивања помоћи и упућивања где се може набавити музејски материјал, интересантан и потребан појединим локалним музејима.

Слична сарадња постојала је и са Библиографским институтом ФНРЈ, Савезним институтом за заштиту споменика културе, са више института: археолошким, историским, етнографским, Институтом за књижевност и језик, Историским архивом Београда, Библиотеком града Београда, Народном библиотеком, Универзитетском библиотеком „Светозар Марковић“, са разним семинарима Београдског универзитета, Војно-историским институтом ЈНА, Лексикографским заводом, Радио-Београдом и другима.

Списак научних, културних и јавних радника са којима смо сарађивали и којима смо указивали помоћ необично је велики. Навешћемо, илустрације ради, само неколико имена из тога списка. Њих је нарочито привукао рад на *Годишњаку Музеја града Београда*.

У току године више научних рад-

Сл. 4 — Са изложбе „Београде, вољени граде“, коју је Музеј града Београда приредио у заједници са Радничким универзитетом

Сл. 5 — Женска бунда с краја XIX и почетка XX века (Музеј града Београда)

ника из иностранства боравили су у нашој земљи и том приликом посетили наш Музеј, проучавали наша достигнућа и искуства, упознали се са нашим радом и успоставили контакт и сарадњу између њихових установа и института с једне стране, и Музеја града Београда с друге.

У 1957 години Музеј града Београда приредио је три изложбе. То су:

1) „Ослобођење Београда од Турака у Првом српском устанку 1806/807“, у времену од 1 марта до 1 јуна 1957 године;

2) „Београдска деца на уметничким делима и старим фотографијама“, у времену од 6 октобра до 13 децембра 1957 године;

3) У заједници са Радничким универзитетом у Београду отворена је 17 октобра 1957 године у сали Радничког универзитета — Немањина број 28 изложба „Београде, вольени граде“, са преко 40 уметничких слика — пејзажа Београда из збирке Музеја града Београда. Изложба је трајала до 10 новембра 1957 године.

У времену од 6 до 12 октобра 1957 године, Музеј града Београда учествовао је у прослави „Недеља Музеја“. Учествовање у овој прослави отледало се, поред отварања изложбе „Београдска деца на уметничким делима и старим фотографијама“, и у следећем:

а) У излогу Комисионе радње „Стил“

— Кнез Михаилова 17, Музеј града Београда изложио је фотографије ста- рог Београда и други музејски материјал који се односи на Београд. Овогодишиња „Недеља Музеја“ прослављала се у знаку „Омладина и музеји“. У циљу чвршћег повезивања и присније сарадње омладине и музеја, Музеј града Београда је одабрао и изложио материјал који је њима био најдоступнији.

б) Отштампано је 4000 разгледница „Београдска породица из 1826 године“, по цртежу Јоакима Вуjiћа. Ове разгледнице Музеј је делио бесплатно током „Недеље Музеја“ посетиоцима Музеја.

У току 1957 године одржано је више предавања у Музеју града Београда и ван Музеја. Теме су биле: живот људи у првобитној заједници стари Београд, Кalemegdan, ослобођење Београда од Турака, Београд кроз уметничка дела, сликар Ђорђе Крстић, поводом 50 година од његове смрти и друге са тематиком Београда и његове старе и новије историје.

Августа месеца 1957 године изишла је из штампе III књига Годишњака Музеја града Београда. Крајем године предати су у штампу рукописи за IV књигу Годишњака. Вредно је напоменути да се круг сарадника све више проширује и да су поред истакнутих научника, културних и јавних радника дали своје прилоге за IV књигу Годишњака и млађи историчари који се баве проблематиком историје Београда.

Чланак Загорке Јовановић „О тајној партиској штампарији у Београду“, који је отштампан у III књизи Годишњака Музеја града Београда, умножен је, са великом француским текстом, као сепарат у 2000 примерака. Он ће се продавати посетиоцима у Музеју илегалних партиских штампарија.

Поједини службеници Музеја града Београда штампали су током 1957 године своје радове по разним стручним публикацијама и у Годишњаку Музеја града Београда.

Спољашњи рад Музеја града Београда огледа се нарочито у теренским радовима — археолошким ископавањима и студијским путовањима по земљи и иностранству.

О археолошким радовима и налазиштима даје се посебан извештај на крају овога текста.

У току 1957 године обављена су три стручна путовања, и то:

1) Кустоси Музеја: Анастасијевић Даница, Антић Радмила и Кондић Владимира били су, у времену од 4 до 12 априла, на екскурзији у Сплиту, Трогиру, Шибенику и Задру. Екскурзију је организовало Друштво музејско-конзерваторских радника НР Србије;

2) Кондић Владимир боравио је у времену од 8 маја до 29 августа у Бону (Западна Немачка), на тромесечном стручном усавршавању. На ово усавршавање отишао је у оквиру размене археолошких стручњака;

3) Симић Д-р Зора, управник Музеја, провела је од 26 маја до 29 јуна на службеном путовању по Француској и Белгији, а у циљу упознавања послератне организације и уређења тамошњих музеја. Путни налог за ово путовање издао је, као надлежан, Секретаријат

за просвету и културу НО града Београда.

На дан 30 новембра 1957 године умро је у Бечу велики српски сликар, професор и академик Паја Јовановић. Посмртни остаци овога уметника спаљени су у Бечу 6 децембра 1957 године и по његовој раније израженој жељи пренети у Београд 13 децембра 1957 године.

Дана 14 децембра 1957 године у 21 час урна са пепелом Паје Јовановића пренета је из Српске академије наука, где је била изложена, у Музеј града Београда, Змај Јовина бр. 1/1 и смештена у посебно, за то одређено, одељење.

У име Одбора за пренос посмртних остатака Паје Јовановића,* урну је предао Миодраг Васић члан Одбора и шеф Бироа за штампу НО града Београда, а примила Д-р Зора Симић, управник Музеја града Београда, која је у име колективе Музеја дала завет да ће „с дужним пијететом вечно чувати урну с посмртним остацима Паје Јовановића као највећу драгоценост Музеја.“

АРХЕОЛОШКА НАЛАЗИШТА У БЕОГРАДУ И ОКОЛИНИ¹

ПРАИСТОРИСКИ ПЕРИОД

У току 1957 године нису забележени на територији града Београда и околине неки важнији локалитети из праисторије.

У току летњих периода сва лажња била је посвећена завршним ископавањима на локалитету „Бањица“ на коме се радило још од 1955 године.

Локалитет „Бањица“ је врло велики. Захвата преко четири хектара. На њему је нађено осим старе архитектуре, темељи кућа, и врло много другог керамичког, каменог и коштаног материјала,¹ што све доказује да је овај локалитет од изузетног значаја за праисторију Београда и његове околине, односно покazuје својим остацима материјалне културе да је у најближијој околини Београда.

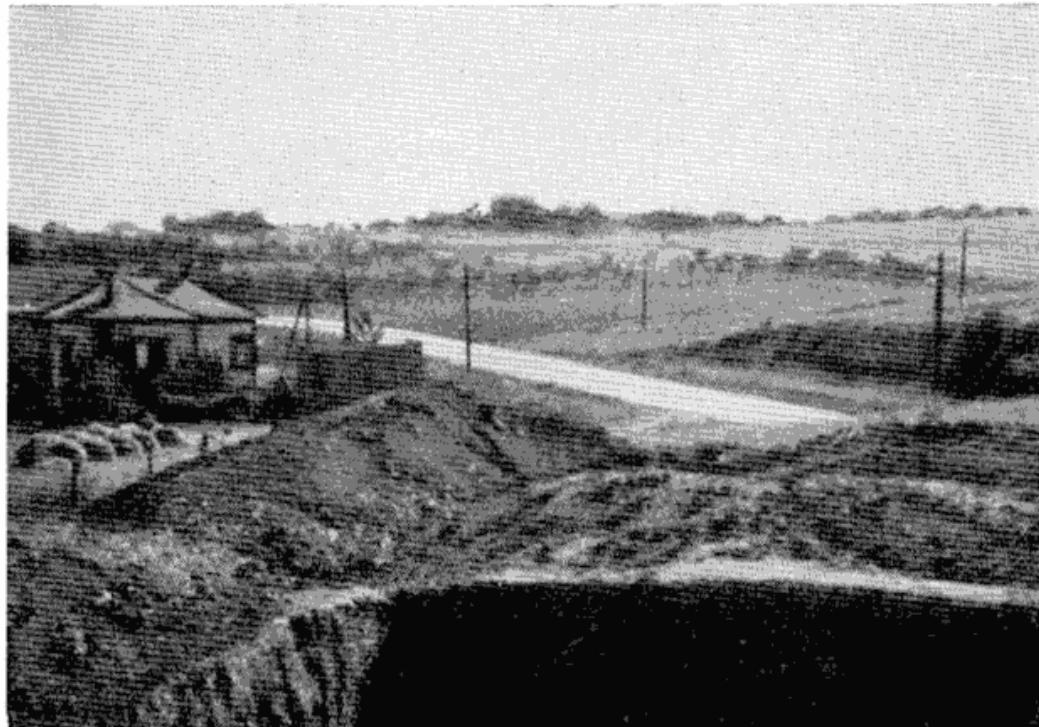
* Чланови Одбора: Милорад Панић-Суреп, Вељко Петровић, Ђорђе Андрејевић-Кун, Пеђа Милосављевић и Миодраг Васић.

града постојао врло бујан живот и у праисториско доба.

Дебљина културног слоја на локалитету „Бањица“, кретала се скоро до четири метра, а садржавала је више хоризоната становаша. На овом насељу био је веома јак и интензиван живот тадашњег становништва, чија су појединачна насеља уништена пожаром, што се врло јасно види на дебљини кућног лепа, а који је на појединим местима дебео преко 80 см.

Ово насеље из енеолитског периода има веома богату архитектуру, више сачуваних зграда, од којих једна величине $16,5 \times 9$ метара, са више просторија. Ова зграда је имала облик класичног мегарона, а грађена је од великих балvana чији су пречници достизали до 80—90 см. дебљине.

¹ Археолошка налазишта у Београду и околини, Годишњак Музеја града Београда, књ. III — 1956, 75.

Сл. 6 — Поглед са локалитета Бањица на Авалски друм

Најстарији хоризонт становља чини слој земуница укопаних у здравицу. Откривено је више земуница разних величина и облика са пуно керамичког и коштаног материјала.

Ово насеље веома је богато разним материјалом: керамичким (мањи и већи судови, зделе, ћувечи, питоси, тегови од печене земље), каменим (калупасте секире), и коштаним (разна шила и мотике). Исто тако, пластике и статуете од печене земље нађено је на неколико десетина комада, које својом орнаментиком и облицима допуњују инвентар винчанске културе.

Даљи рад на систематском ископавању трајао би годинама, с обзиром да се овај локалитет пружа на површини од преко четири хектара. Нашим скромним средствима у протекле три године, отворено је тридесет и четири блока разних величина (4×4 до $4 \times 3,5$ м.), који су дали сасвим доволно резултата да би се локалитет „Бањица“, по обимности у материјалу, по веома изразитој очуваној праисториској архитектури и културним слојевима, могли сместити на

хронолошку лествицу праисториских култура у нашој земљи.

Са завршеним овогодишњим радовима добила се дефинитивна слика овог великог праисториског локалитета.

Материјал са овога налазишта се налази у детаљној обради, а по својој обимности захтева много више простора.

Збирка праисториског одељења Музеја набавила је више разних објеката преко сељака Драгутина Караклајића из села Брестовика и околине. На основу откупљеног материјала могу се навести нови локалитети и то:

Локалитет Каравала и Југово код Брестовика — са овога места прикупљено је десетак камених калупастих секира, као и један врх стреле израђен од камена.

На локалитету Јалија, у тако званом „Подунављу“, у Брестовику нађена је једна мања здела сиве боје, рађена је на витлу, која припада келтској материјалној култури;

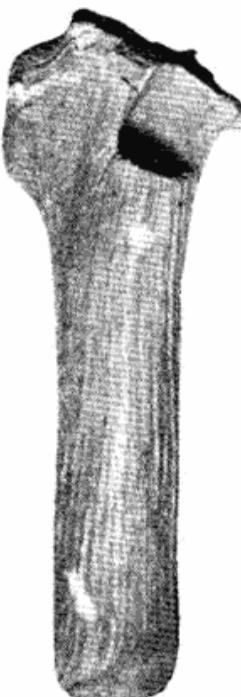
Код Добаћајске Ђуприје у Грочанској општини нађена је једна тракаста дршка украшена пластичним

Сл. 7 — Статуета од печене земље са локалитета Бањица

Сл. 8 — Глава статуете са локалитета Бањица

Сл. 9 — Мотика од јеленског рога са локалитета Бањица

преплетом и орнаментиком, коју сачињавају кругови у виду утиснутих живова. Нису нам познате аналогије у праисторијским културама, тако да је сада врло тешко рећи коме временском периоду и култури припада.

Из Сеоне Музеј града Београда откупио је једну коштану спатулу, као и један диск од печене земље, мањих размера са две рупице из Плавинца код Ритопека. Намена овог објекта је непозната.

На простору иза Миријевске трошарине у улици Милана Ракића у Београду, приликом орања, нађено је

једно гвоздено копље, које би припадало халштатском периоду.

У селу Брестовику нађена је једна чаша сиве боје, грубе израде са једном очуваном дршком. Обод је нешто оштећен. Чаша припада тако званом дачком латену.

Потребно је напоменути да су налазишта у Сеони, Плавинцима, и Брестовику била и раније позната, док остала су нови локалитети у праисториској археологији. — *Јован Тодоровић*

РИМСКИ ПЕРИОД

У току прошле и ове године делатност наших грађевинских предузећа унеколико је изашла из зоне у којој смо досад највише имали, или у највећој мери очекивали, остатке материјалне културе из римског периода. Изградња за нас у најосетљивијем делу града, простору између Хилендарске улице и улице Мајке Јевросиме, — то јест простору на коме је римска некропола најгушћа и најзби-

Сл. 10 — Орнаментирана здела са локалитета Бањица

јенија² — приведена је крају. Радови на Ташмајдану исто тако већ су завршени, тако да смо у овој години могли сву нашу пажњу да концентришемо на радове дуж Булевара Револуције и на појачану грађевинску делатност на простору између Душанове улице и улице Васе Чарапића. Овај последњи сектор нас је у извесној мери разочарао, јер налаза из римског периода на новим градилиштима, такорећи није ни било.

Грађевинско предузеће „Вијадукт“ изводило је радове на реконструкцији Трга Маркса и Енгелса. Овде су налажени објекти углавном из турског периода. Међутим у непосредној близини, између Влајковићеве улице и Народнске улице, исто предузеће копало је ровове за канализацију, па су том приликом радници нашли на неколико гробова. Ово нису први археолошки налази на овом сектору. Још 1911 године Народни музеј је одавде добио једну надгробну камену плочу о којој је писао проф. Милоје М. Васић.³

На простору који су радници прекопали, откривено је шест гробова. Четири

² Владимира Кондич — Јован Тодоровић, Археолошка налазишта у Београду и околини, Годишњак Музеја града Београда III, 83.

³ Милоје М. Васић. Годишњак СКА XXV, 1911, 278.

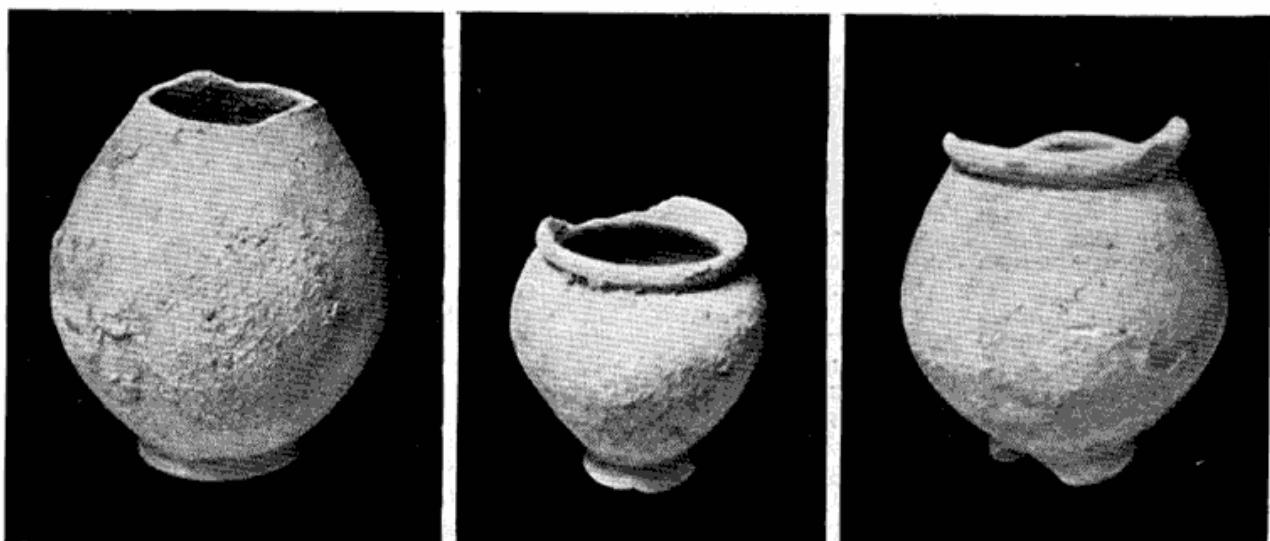
Сл. 11 — Римски суд из Голсвортијеве ул. 19

костура су била сахрањена у голу земљу без икакве гробне конструкције. Поред њих су налажени фрагменти керамике, нама са оближњих локалитета, већ од раније познатог типа.

Преостала два костура била су смештена у гробне конструкције рађене од опека. Облик ових конструкција није било могуће тачно одредити, пошто су опеке биле поломљене и испретуране.

Сви гробови су били уствари уништени. Кости су биле помешане и растурене, а опеке и посуђе поломљено.

Истраживања Музеја града Београда

Сл. 12 — Римско посуђе из Голсвортијеве улице бр. 19

била су отежана околношћу, што смо наше потребе морали да прилагодимо радовима грађевинског предузећа „Вијадукт“. Наиме ови гробови, горе побројани констатовани су само профилима поменутих ровова, за чије проширивање Музеј, нажалост, није могао да добије дозволу.

На основу овога материјала, који је откривен на једној уској траци (ширина: 0,50 м., дужина: 50 м.) ископаног рова за канализацију, може се закључити да је и на овом месту интензитет сахрањивања био прилично јак.

У Голсвортиској улици бр. 19, приликом копања темеља за зграду, откривен је велики број фрагмената керамике и четири добро очувана суда. По облику и изради то су типични примерци римске провинцијске керамике.⁴

Са територије среза добили смо неки нов материјал са већ познатих локалитета.⁵

Овде дајемо списак налаза са поменуте територије:

Брестовик — Земљорадник Драгутин Караклајић донео је у Музеј неколико предмета од бронзе који припадају римској епохи.

Горњи део једне бронзане игле, код које је глава урађена у облику човечје фигуре. Црте лица су само наговештене. Врат се у облику троугла шире у горњи део тела, који је украсен косим урезаним линијама. Цела претстава је веома

⁴ Др Драга Гарашанин, Археолошка налазишта у Београду и околини, Годишњак Музеја града Београда I, 68, сл. 44.

Стручњак Музеја је стигао на терен у тренутку када су темељи били већ просечени, тако да се није могло тачно утврдити какве је врсте било ово налазиште. Према опису радника могло би се претпоставити да је у питању једна грнчарска пећ. Поред радилишта су нађени комади прегорелог лепа, печенjem деформисани фрагменти керамике и углачани делови зида, који су могли да припадају баш остатцима римске грнчарске пећи. По причању радника, пећ је била већ због притиска земље претворена у једну безобличну гомилу. Претпоставку да се ради о пећи могла би да поткрепи и чињеница, што је на радилишту нађен неубичајено велик број фрагмената керамике.

Од четири очувана суда један је и обликом и орнаментима потпуно идентичан са урном, нађеном на Булевару Револуције, коју је обја-

упрошћена и схематизована. У ову групу налаза спада још и једна оштећена бронзана гривна, чија је површина орнаментисана низом пластичних тачака и округлим плеханим плочицама, укraшеним урезаним концентричним круговима. Са истога локалитета потиче и један бронзани, биконични привесак, код кога су ивице назубљене низом уреза.

Винча — локалитет Орешац. Са овога локалитета добили смо неколико бронзаних предмета од којих се истичу две такозване Zwiebelkopffibeln, карактеристичне за касни период римске империје у нашим крајевима. Ова врста фибула датује се на крај III и почетак IV века наше ере⁶. Са истога локалитета потиче и један прстен у облику змије код кога је глава у односу на тело нешто преувеличана. Очи, уста и ноздрве су врло јасно назначене, премда је објект врло малих димензија. Цела фигура је савијена у круг пречника 0,015 м. Један сличан примерак публиковао је Marshall у свом каталогу.⁷

Ритопек — У току прошле и ове године из Ритопека је Музеј добио тако велики број објеката да се с обзиром на значај локалитета и количину материјала указала потреба за објављивањем у једном засебном чланку.

Сви ови налази сами по себи не представљају материјал највишег квалитета, али они, премда скромно, ипак на известан начин илуструју једну епоху и

вила Д. Гарашанин у Годишњаку, I, стр. 68, сл. 44.

⁵ Завод за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС, актом бр. 903 од 14 августа 1956 године поверио је Музеју града Београда старање над локалитетима на територији среза Београд. Наш Музеј је почeo одмах са спровођењем политике заштите музејских објеката и надзоривања локалитета на поменутој територији. Археолози из музеја су у неколико махова обилазили терен, утврђивали стање локалитета и успостављали везу са сељацима који су сада почели да скупљају материјал и доносе у Музеј многе предмете нађене приликом польских радова.

⁶ I. Kovrig, Die Haupttypen der kaiserzeitlichen Fibeln in Pannonien, Dissertationes Pannonicæ, S. II, N° 4, Budapest, 1937, 125.

⁷ F. H. Marshall, Catalogue of the finger rings, greek, etruscan and roman in the Departments of Antiquities British Museum, 150, 153, сл. 929, fig. 123.

потврђују постојање живота у римском периоду на многим местима у непосредној близини Singidunum-а, са којим су ова места била свакако у најужој вези. — Владимир Кондик

СРЕДЊИ ВЕК

У току 1957 године средњевековна збирка приновљена је неколиким објектима из села Ритопека. Минђуша узане карике, пречник 1,7 см., која се при дну, спирално ширећи, претвара у купасти привесак припада кестхељској културној групи (инв. бр. 423). Осим ње, из Ритопека потичу и две минђуше типичног белобрдског типа, са профилисаним луком, које у средини и са спољне

Сл. 13 — Наушница из Брестовика

странице и са унутрашње стране имају по један гроздасти привесак. Крајеви лука се исто тако завршавају гроздастим задебљањем (инв. бр. 421, 422). Један бронзани прстен са главом округлог облика на којој је урезана петокрака звезда нађен је на истом локалитету. Може се

Сл. 14 — Бронзани прстен из Брестовика

датирати у дванаести или тринести век (инв. бр. 420).

Из села Брестовика су откупљени: бронзани прстен овалне главе на којој је урезан стилизовани цвет са четири латице и четири листа унаоколо (инв. бр. 419) и минђуша белобрдског типа са гроздастим привесцима на средини лука (инв. бр. 418).

ТУРСКО-АУСТРИСКИ ПЕРИОД

Најзначајнија аквизиција ове године у турско-аустријској збирци је сребрна остава накита и новца из Ритопека, пореклом из седамнаестог века. Пошто се у њој налази више интересантних објеката — појас, прстен, игле за косу, дугмета за одело и преко 2.000 комада новца — који се могу третирати као целина у типолошком и хронолошком по-гледу, а Музеј града Београда досада није имао сличан откуп, то је остава обрађена у посебном чланку ове, четврте, свеске Годишњака Музеја града Београда.

Из истог села и временски близак овој остави је инвентар једног женског гроба, доста оштећен, који се састоји од следећег бронзаног накита: четири игле за косу чија је глава украшена гранулацијом, два дугмета за одело у техници ажурирања, ваздушни украси за косу начињени од танких бронзаних нити спирално навијених и мала, обична, минђуша-карика. Сви ови предмети могу се датирати у време од шеснаестог до седамнаестог века (инв. бр. 435-443).

Из каснијег турско-аустријског периода откупљен је пар бронзаних минђуша, направљених од овалних медаљона са ликовима светаца и светица на аверсу и реверсу (инв. бр. 445) и турски амблем од месинга, са полумесецом и звездом, који је некад стајао при врху турске заставе, а нађен је на Калемегдану (инв. бр. 446).

Приликом копања темеља за станбену зграду у Душановој улици број 80-82, на дубини од 2,20 м. нађени су широки зидови много старије грађевине из седамнаестог или осамнаестог века, прављени од опеке и камена. Изнад њих су били постављени камени бло-

кови, димензија $1,40 \times 0,70$ м. Овом приликом откопан је само један део ове грађевине, јер је грађевинско предузеће радило на одређеном простору планираном за станбену зграду, те се није могла добити јасна слика основе ове велике палате која је, према откопаном делу, била веома импозантних димензија. По свој прилици ради се о грађевини јавног карактера — касарни, палати или томе слично, јер су зидови веома широки, а зграда захвата велику површину.

На дубини од четири метра ископани су фрагменти камене декорације који су вероватно украсавали спољну фасаду. То су делови двају капитела, један у облику волуте а други у облику мале палмете, и један обрађени камен, све начињено од ташмајданског камена-пешчара (инв. бр. 444).

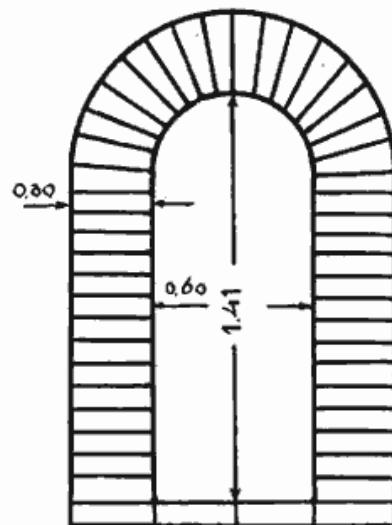
Како се основа ове грађевине налази на Дорђолу, у крају где се у осамнаестом веку простицала немачка варош, то нема сумње да се ради о згради из времена немачке окупације Београда. Ову претпоставку потврђује материјал, односно формат опека, начин зидања и барокни стил капитела.

Сретен Поповић у својој књизи *Путовање по новој Србији* помиње да су и раније, у деветнаестом веку, у овом крају налажени остаци старијих грађевина. Тако су у башти Николе X. Поповића, до Видин капије која се налазила у непосредној близини горе описане зграде, нађене многе зидине, одакле је стотинама кила камена вађено, а опет га доста неизвађеног остало.⁸

Говорећи о плану вароши из 1717 године, исти писац каже да је овај део вароши од Зерека па у свим правцима наниже до Дунава био начичкан кућама са седам главних сокака, који иду од севера на југ, а ови су опет били испресецани другим сокацима који иду од запада ка северу.⁹ Налазећи се баш у склопу овог плана наша основа и у овом случају потврђује да се ради о згради јавног карактера, која је сигурно излазила на четири улице.

⁸ Сретен Поповић, *Путовање по новој Србији*, СКЗ, књ. 300—311, Београд 1950, 159.

На западној страни овог здања пронађен је засвођен канал од опека, димензија $1,41 \times 0,60$ м, чији је под поплочен циглама. Канал је усмерен у правцу исток-запад и повезује се са читавом мрежом канала који се пружају испод београдског насеља, гранајући се на разне стране. То је била канализа-

Сл. 15 — Пресек канализационог канала из Душанове улице

циона мрежа, већином турског порекла, али је било канала зиданих и римском опеком. Такви су канали у улици Доктора Кестера број 6, који иду ка Булевару Револуције, и још један у Студентском парку.

Данас се већ може говорити о јасној слици разгранатости ових канала, јер се током година, још од XIX века, стално наилази на њих приликом копања темеља зграда или код земљаних радова, те је у литератури о Београду забележено неколико података, а у новије време Музеј града Београда потира сваку њихову нову појаву.

У списима Београда из деветнаестог века¹⁰ помиње се неколико ових канала. Поменућу места на којима су они налажени, мада се за већину већ данас не зна где су била, јер су обележена својим

⁹ Исто, 160.

¹⁰ Исто, 154—156.

старим именима: код хотела „Грчка краљица“ до Калемегдана један крак је водио у град; на плошту Слоге; код реалке, до Калемегдана; на Зереку код куће Ђоке Попадића; канал код „Хајдук Вељкове“ кафане био је у вези са каналом који је текао према „бата Лакиној“ кући. Затим су још налажени у кнез Михајловој улици, Јабланичкој број 2, код куће генерала Лешјанина, куће „госпоја Стане Баћине“, у Поштанској улици.

Мада се у свим овим случајевима ради о канализационим отворима, интересантно је напоменути чињеницу да из горњег града иду многи подземни канали на све стране вароши, којима се, као тајним ходником, могло ући и изићи из града. Кад су око Калемегдана почеле да се зидају зграде са дубљим темељима врло често се наилазило на њих. Сретен Поповић помиње неког мајстор Перу, пекара, који је причао, чувши то опет од старијих људи, да су кабадахије

ушле у град кроз канал који је ишао поред бата Лакине куће, удавили у граду затвореног хаци Мустафа пашу и тек се онда град предао дахијама. Други канал је, опет, чувала стража приликом бомбардовања Београда 1862 године, да не би Турци ноћу изишли из града.

Турског порекла је исто тако и део мреже пронађен ове године на углу Немањине и Милоша Великог улице, на месту будуће зграде Народне одбране. Код копања земље пресечен је канал који се рачва у више кракова. Један крак иде испод улице Милоша Великог ка Сењаку, а други упоредо са Немањином улицом. Посебан канал са овог радионишта води ка улици Маршала Тита, но на двадесет и пет метара он се, степеницама, спушта наниже и није га могуће даље пратити. Цигле којима су канали озидани малог су формата, односно каснијег порекла, а њихово спајање је изведено помоћу песка, са малим примесама крече. — *Марија Бирташевић*

RAPPORT SUR LE TRAVAIL DU MUSÉE DE LA VILLE DE BELGRADE AU COURS DE L'ANNÉE 1957

Au courant de l'année 1957, le travail du Musée de la Ville de Belgrade a été mené sur deux plans différents: le plan intérieur et le plan extérieur, travail qui a largement bénéficié de la collaboration du Conseil du Musée qui lui a permis d'être couronné de succès et dont l'aide a été appréciable.

Sur le plan intérieur, par suite du manque de locaux, cette activité a été limitée aux pièces exposées, et au travail scientifique et culturel, toute l'attention a été concentrée à rassembler, dans le cadre des limites prévues par le budget, des matériaux et, notamment, la partie d'entre eux qui manquait, de manière à ce qu'il soit possible un jour d'exposer, dans un bâtiment nouveau, le développement historique de notre capitale, depuis les temps préhistoriques jusqu'aux temps les plus modernes.

Au cours de l'année 1957, le Musée de la Ville de Belgrade, a augmenté ses collections

de quelques 3.000 pièces nouvelles. En outre, il a reçu en don des pièces d'une valeur appréciable.

Le Musée de la Ville de Belgrade, dans le désir de développer sa collaboration avec d'autres institutions similaires a procédé, pendant l'année 1957, à divers prêts de matériaux à des institutions telles que: les Archives d'Histoire de Belgrade, le Conseil pour la Culture de la République Populaire de Bosnie-Herzégovine, le Musée National de Zrenjanin, l'Association des Artistes de Serbie, le sculpteur Rista Stijović, la Galerie Moderne à Ljubljana, l'Atelier 212 à Belgrade, le Musée des Arts Appliqués à Belgrade, et quelques autres.

Au cours de cette même année, le Musée de la Ville de Belgrade est resté en relations et a collaboré avec un grand nombre d'institutions scientifiques, culturelles et enseignantes, etc..., ainsi qu'avec un certain nombre

de personnalités des mondes de la culture, des sciences et de la politique, et très souvent aussi avec des étudiants des diverses facultés de l'Université de Belgrade qu'il a aidés soit de conseils, soit en leur indiquant certains matériaux scientifiques.

Tous ceux qui se sont adressés au Musée dans ce but ont été aidés. De même on a pu noter une collaboration étroite avec tous les autres musées de Belgrade et de l'intérieur du pays ainsi qu'avec des institutions telles que: l'Institut Bibliographique de la R. F. P. de Yougoslavie, l'Institut Fédéral pour la Protection des Monuments Historiques, les différentes sections de l'Académie Serbe des Sciences (Institut Archéologique, Institut d'Histoire, Institut d'Ethnographie, Institut de Langue et Littérature), les Archives d'Histoire de la Ville de Belgrade, la Bibliothèque de la Ville de Belgrade, la Bibliothèque Nationale et Universitaire »Svetozar Marković«, les différentes chaires de l'Université de Belgrade, l'Institut d'Histoire Militaire de l'Armée Yougoslave, l'Institut Lexigraphique, Radio-Belgrade, et quelques autres...

Au cours de l'année 1957, un assez grand nombre de savants venus de l'étranger ont séjourné dans notre pays et en ont profité pour visiter notre Musée, où ils ont étudié nos réalisations et nos expériences, ont fait connaissance avec notre travail et on établi des contacts entre leurs institutions et instituts d'une part, et le Musée de la Ville de Belgrade, de l'autre.

Le Musée de la Ville de Belgrade a également organisé, pendant cette année 1957, trois expositions:

1) »La Libération de Belgrade des Turcs pendant la Première Insurrection Serbe, 1806—1807«, qui a duré du 1° Mars au 1° Juin 1957;

2) »Les Petits Belgradois d'après des œuvres artistiques et de vieilles photographies«, du 6 Octobre 1957 au 13 Décembre 1957;

3) en collaboration avec l'Université Populaire de Belgrade, une exposition instituée »Belgrade, ville aimée«, ouverte le 17 Octobre 1957 dans les salles de cette Université, rue Nemanjina 28, et qui a réuni plus d'une quarantaine de vieilles gravures et œuvres d'art représentant des vues de Belgrade. Tous ces matériaux appartiennent au Musée de la Ville de Belgrade.

Du 6 au 12 Octobre 1957, le Musée de la Ville de Belgrade a également participé à la »Semaine du Musée«. Cette participation s'est manifestée, outre par l'inauguration de l'exposition des »Petits Belgradois d'après des œuvres d'art et de vieilles photographies«, de la manière suivante:

1) Dans les vitrines du magasin d'antiquités »Stil«, rue Knez Mihajlova, 17, le Musée de la Ville de Belgrade a exposé un certain nombre de photographies du vieux Belgrade, ainsi qu'un certain nombre de matériaux s'y rapportant. Comme la »Semaine du Musée« de cette année devait se dérouler sous le titre »La jeunesse et le Musée«, de manière à lier plus étroitement et de faire collaborer plus intimement la jeunesse et les musées, le Musée de la Ville de Belgrade a apprécié et exposé les matériaux qui correspondaient le mieux à ces intentions;

2) Le Musée de la Ville de Belgrade a fait tirer à 4.000 exemplaires une carte postale représentant une »Famille Belgradoise de 1826«, d'après un dessin de Joakim Vujić. Cette carte a été distribuée gratuitement au cours de cette »Semaine du Musée« aux visiteurs du Musée de la Ville de Belgrade.

Au cours de l'année 1957, il a également été organisé un certain nombre de conférences tant dans les locaux du Musée de la Ville de Belgrade, qu'en dehors de celui-ci. Les sujets de ces conférences ont été les suivants: la vie des hommes dans la première colonie, le vieux Belgrade, Kalemegdan, la libération de Belgrade du joug turc, Belgrade à travers les œuvres d'art, le peintre Djordje Krstić, conférence tenue à l'occasion du cinquantième anniversaire de sa mort, ainsi que d'autres sujets se rapportant à Belgrade et à son histoire.

Au courant du mois d'Août 1957, est sorti de l'imprimerie le livre III de »l'Annuaire du Musée de la Ville de Belgrade«, et, vers la fin de l'année ont été donnés les premiers manuscrits pour le livre IV. Il importe de noter que le cercle des collaborateurs du Musée de la Ville de Belgrade s'étend de plus en plus et que, outre des savants et des personnalités culturelles et politiques parquantes, de jeunes historiens qui s'intéressent également aux problèmes de l'histoire de Belgrade, ont contribué au livre IV de l'Annuaire.

Par ailleurs, l'article de Zagorka Jovanović sur »L'Imprimerie clandestine du Parti Communiste à Belgrade«, qui avait figuré dans le livre III de l'»Annuaire du Musée de la Ville de Belgrade«, a été réimprimé et accompagné d'un texte en français plus long, en tirage séparé, à 2.000 exemplaires.

Au cours de l'année 1957, trois voyages de spécialisation ont réunis:

1) les conservateurs du Musée suivants: Anastasijević Danica, Antić Radmila et Kondić Vladimir (voyage du 4 au 12 Avril 1957, à Split, Trogir, Šibenik et Zadar, organisé par l'Association des conservateurs et collaborateurs des Musées de la R.P. de Serbe;

2) Kondić Vladimir, du 8 Mai au 29 Août 1957, à Bonn, Allemagne Occidentale, pour stage de perfectionnement de trois mois. Ce voyage a été organisé dans le cadre des échanges de spécialistes d'archéologie;

3) Simić Zora, directrice du Musée de la Ville de Belgrade, 26 Mai au 29 Juin 1957, voyage de service en France et en Belgique, dans le but de prendre connaissance de l'organisation et de l'administration d'après-guerre des musées de ces pays.

Le 30 Novembre 1957, est mort à Vienne le grand peintre serbe Paja Jovanović, professeur et membre de l'Académie. Les restes de cet artiste ont été incinérés à Vienne le 6 Décembre 1957 et, comme il en avait manifesté le désir avant sa mort, transportés à Belgrade le 13 Décembre 1957 et, le 14 Decembre 1957, à 23 heures, l'urne contenant ses cendres a été portée de l'Académie Serbe des Sciences où elle avait été exposée, dans les locaux du Musée de la Ville de Belgrade, rue Zmaj Jovina, 1. Cette urne y a été déposée dans une salle spéciale arrangée dans ce but.

Au nom du Comité pour la translation des restes de Paja Jovanović, Miodrag Vasić, membre de ce Comité et Chef du Bureau de la Presse du Conseil Municipal de la Ville de Belgrade, a présenté cette urne qui a été reçue, au nom de la collectivité du Musée de la Ville de Belgrade, par sa directrice Zora Simić, qui a promis »qu'elle serait éternellement gardée pieusement comme le bien le plus précieux de ce Musée«.

Sont également dirigées par l'administration du Musée de la Ville de Belgrade, les institutions suivantes:

Musée du 5 Juillet 1941, comprenant des

matériaux documentaires se montant à 185 pièces. Ce musée est statique et toutes ces pièces sont exposées.

Musée des Imprimeries Illégales du Parti Communiste, avec des matériaux documentaires se montant à 457 pièces, toutes exposées. Le Musée est également statique.

Musée Toma Rosandić, qui comporte en tout 330 pièces comprenant des œuvres du sculpteur Toma Rosandić, des œuvres d'arts d'autres artistes, propriété de Toma Rosandić et des objets personnels lui ayant appartenu.

Le Musée de la Ville de Belgrade est chargé de l'entretien de la mosquée dite »Bajrakli džamija« située à Belgrade, rue Gospodar Jevremova 11, et disposera de fonds à cet effet.

MONUMENTS ARCHÉOLOGIQUES À BELGRADE ET DANS SES ENVIRONS

Epoque préhistorique

Le Musée de la Ville de Belgrade a continué cette année les fouilles qu'il avait commencées déjà en 1955 sur le site archéologique de Banjica. L'épaisseur de la couche culturelle y atteint quatre mètres presque et comprend plusieurs horizons habités. Cette colonie qui se trouvait à cet endroit avait connu autrefois une vitalité très forte et intense; certaines de ses agglomérations avaient été détruites par le feu, ce qui se voit clairement par l'épaisseur des crépis des maisons, épaisseur qui arrive, en certains endroits, à dépasser 80 cm.

Cette colonie, qui date encore de la période énéolithique, présente une architecture très riche et plusieurs bâtiments sont conservés; l'un de ceux-ci atteint les dimensions de $16,5 \times 9$ mètres et comprend plusieurs chambres. Il avait la forme d'un mégaron classique et était construit de poutres dont les diamètres mesuraient jusqu'à 80 ou 90 cm.

L'horizon habité le plus ancien comprend des habitations souterraines creusées dans la terre. On a, jusqu'à présent, découvert neuf de ces habitations de formes et de dimensions diverses; elles contenaient un assez grand nombre d'objets en céramique ou en os.

Cette colonie a d'ailleurs fourni déjà un grand nombre d'objets divers, en céramique (vases plus ou moins grands, écuelles, plats, coupes et pots de terre cuite), en pierre (haches arrondies) et en os (divers poignards et martiaux). De même, on a trouvé là une

dizaiens d'objets plastiques et de statuettes en terre cuite qui, par leur ornementation et leurs formes, complètent l'inventaire de la culture de Vinča.

Les fouilles systématiques demanderont quelques années encore, car cette localité s'étend sur plus de quatre hectares. Malgré les moyens modestes dont disposait le Musée, on a pu néanmoins ouvrir, au cours de ces trois années, trente-quatre blocs de différentes dimensions (de 4×4 m à $4 \times 3,5$ m), lesquels ont donné des résultats très satisfaisants, si bien que la localité de Banjica, par le grand nombre de matériaux qu'elle offre et du fait de son architecture préhistorique très caractéristique et bien conservée, comme par ses couches culturelles, mériterait d'être placée sur l'échelle chronologique des cultures préhistoriques de notre pays.

Les derniers travaux faits cette année ont permis aux archéologues de se faire une idée définitive de cette grande localité préhistorique.

Les matériaux offerts par ce site archéologique se trouvent actuellement faire l'objet d'études détaillées et, du fait de leur abondance, ils mériteraient une place bien plus grande. — J. Todorović

Epoque romaine

Continuant leurs activités vieilles de plusieurs années déjà, les spécialistes du Musée de la Ville de Belgrade ont, cette année encore, découvert de nouveaux objets de l'époque romaine sur le territoire de la ville.

Entre la rue Vlajkovićeva ulica et l'Assemblée Nationale, autrement dit en un endroit qui, autrefois, appartenait à la nécropole de Singidunum, ils ont mis à jour six tombes.

Dans la rue Golsvortijeva ulica, on a trouvé, par ailleurs, les restes d'un four romain, sans doute un four de potier, avec une grande quantité d'objets en céramique.

Dans les environs de Belgrade, des pièces datant de l'époque romaine ont été repérées dans les villages suivants: Ritopek, Vinča et Brestovik. — V.Kondić.

Epoque médiévale et période turco-autrichienne

Le Musée de la Ville de Belgrade a fait cette année une série d'acquisitions pour ses collections médiévale et turco-autrichienne.

La collection médiévale a été enrichie de trois pendants d'oreilles du type de Novo Brdo, d'un autre du type de Kesthelj, ainsi que de trois bagues.

Dans la collection turco-autrichienne, l'acquisition la plus importante a été faite par l'achat de restes de bijoux en argent et de pièces de monnaies, le tout provenant de Ritopek. En outre, elle s'est augmentée d'une tombe de femme du XVI—XVIIe siècle, d'une paire de pendants d'oreilles de bronze et d'un emblème turc avec le croissant et l'étoile. Lors des travaux de terrassement faits pour les fondations d'une maison d'habitation, on a trouvé des restes de bâtiments anciens datant du XVIIIe siècle avec des fragments de décosse en pierre et un canal, vestige du réseau de canalisation de la période turques. A propos de ce canal, il peut être rattaché au système d'autres canaux dégagés aux XIXe et XXe siècles qui semblent former les parties de ce réseau, qui partait de la forteresse vers toutes les parties de la ville.

— M. Birtašević

Illustrations dans le texte:

- Fig. 1 — Petit manteau porté, pour son baptême, par le prince Mihajlo Obrenović, propriété du Musée de la Ville de Belgrade
- Fig. 2 — Assiette de bois, taillée par Varvara Šiškina pour son parrain Ilija Garšanin
- Fig. 3 — Inscription, au dos de l'assiette de bois (fig. 2)
- Fig. 4 — A l'exposition «Belgrade, ville aimée», organisée par le Musée de la Ville de Belgrade en collaboration avec l'Université Populaire
- Fig. 5 — Veste de femme, fin du XIXe siècle — début du XXe, propriété du Musée de la Ville de Belgrade
- Fig. 6 — Vue de site archéologique de Banjica sur la route d'Avala
- Fig. 7 — Statuette de terre cuite (de Banjica)
- Fig. 8 — Tête de statuette (de Banjica)
- Fig. 9 — Hoyeau de bois de cerf (de Banjica)
- Fig. 10 — Ecuelle ornée trouvée à Banjica
- Fig. 11 — Pot romain, trouvé rue Golsvortijeva
- Fig. 12 — Poterie romaine, trouvée rue Golsvortijeva, 19
- Fig. 13 — Pendants d'oreilles de Brestovik
- Fig. 14 — Bague en bronze de Brestovik
- Fig. 15 — Coupe d'une canalisation, rue Dušanova